

Justis- og beredskapsdepartementet
Postboks 8005 Dep
0030 Oslo

Politidirektoratet

Deres referanse:
21/5609

Vår referanse:
21/141720 - 37

Dato:
21.01.2022

Oversendelse av mottatt høringsinnspill - Høring - Utredning om foretaksstraff og korrupsjon

Politidirektoratet viser til Justis- og beredskapsdepartementets høringsbrev av 12. oktober 2021 der enkeltpersonsutredning om foretaksstraff og korrupsjon ble sendt på høring, samt vårt brev til departementet av 7. januar 2022 med oversendelse av foreløpig mottatte høringsinnspill.

Politidirektoratet har i dag mottatt endelig høringsinnspill fra Oslo politidistrikt. Høringsinnspillet følger vedlagt.

Med hilsen

Kristin Holter Næss
Rådgiver

Dokumentet er elektronisk godkjent uten signatur.

Vedlegg:
Høringssvar - Foretaksstraff og korrupsjon

Politidirektoratet

Politidirektoratet
postmottak

OSLO POLITIDISTRIKT

Deres referanse:
21/141720-4

Vår referanse:
21/141720

Sted, Dato
Oslo, 18. januar 2022

Hørings svar - Foretaksstraff og korrupsjon

1 INNLEDNING

Det vises til Politidirektoratet (POD) sin anmodning om høringsinnspill i brev av 15. november 2021. Høringen gjelder enkeltpersonutredningen til advokat Knut Høivik "Foretaksstraff og korrupsjon" av 26. mai 2021.

Oslo politidistrikt (OPD) ble i brev av 22. desember 2021 fra POD innvilget en utsatt frist til 20. januar 2022 med å inngi merknader. I brevet ble vi bedt om å kommentere utredningens pkt. 7.5.8 innen 3. januar 2022. OPD besvarte dette samme dag. Svaret vedlegges for ordens skyld.

Vi har i forbindelse med vårt arbeid med høringsuttalelsen innhentet hørings svar fra Oslo statsadvokatembeter (OST) og Øst politidistrikt (ØPD). Hørings svarene er grundige og veloverveide og OPD tiltrer i det vesentlige det som fremkommer når ikke annet fremgår nedenfor.

2 HOVEDDEL

2.1 Foretaksstraff for enkeltpersonsforetak, pkt.7.2.1.3

OPD støtter forslaget om å presisere at bare enkeltpersonsforetak med flere ansatte omfattes av reglene om foretaksstraff, og tiltrer begrunnelsen i pkt.7.2.1.3.

Utkastet til straffeloven § 27 bør imidlertid endres slik at for enkeltpersonforetak får reglene om foretaksstraff *tilsvarende anvendelse på innehaveren* av enkeltpersonforetak.

Bakgrunnen for dette er at et enkeltpersonsforetak ikke er et selvstendig rettssubjekt, verken skatterettslig, sivilprosessuelt, tvangsprosessuelt, konkursrettslig, pengekravsrettslig eller

OSLO POLITIDISTRIKT

kontraktsrettslig, se bla i Rt.2007 s. 785 (avsnitt 19). Et enkeltpersonsforetak kan best karakteriseres som en fysisk person som er registrert som næringsdrivende.

I forslaget til endring av straffeloven § 27 er det tilsynelatende lagt til grunn at enkeltpersonforetaket som sådan er straffesubjekt. Det vil skape en rekke uheldige og utilsiktede virkninger. For det første vil det rokke ved den løsningen som gjennomgående er valgt i norsk rett: At enkeltpersonforetak ikke er egne rettssubjekter – det er det innehaveren (den fysiske personen) som er. Å velge en annen løsning i strafferetten vil være uheldig. For det andre vil det skape en rekke praktiske uheldigheter: Antakelig kan ikke et sivilt rettskrav tas med i straffesaken mot et enkeltpersonforetak. Sivile krav skal i utgangspunktet følge tvistelovens regler og etter gjeldende sivilprosess skal erstatningskrav reist mot enkeltpersonforetak (og ikke innehaveren) avvises. Videre vil en eventuell dom på både erstatning, inndragning og bot i utgangspunktet ikke kunne tvangsfullbyrdes, da tvangsfullbyrdelse mot enkeltpersonforetak ikke er mulig, jf. Rt.2007 s. 785 (avsnitt 19). I praksis vil man i slike tilfeller antakelig tvangsprosessuelt identifisere innehaveren med enkeltpersonforetaket, slik at tvangsfullbyrdelsen kan skje mot innehaveren. Men det er unødvendig og uheldig at lovgivingen legger opp til slike prosessuelle krumspring.

For ordens skyld nevnes at dette er et spørsmål om hvem som er pliktsubjektet for reglene om straffansvar for enkeltpersonforetak (altså hvem som tiltales og straffes), ikke et spørsmål om partsrepresentasjon, jf. høringsnotatet pkt. 11.4. Partsrepresentasjon vil bare si hvilken fysisk person som kan utøve partsrettigheter – å være partsrepresentant vil ikke medføre at representanten selv tiltales eller straffes.

2.2 Skyldkrav ved foretaksstraff/tilregnelighet, pkt. 7.5/7.6

OPD tiltrer høringsuttalelsen fra OST med hensyn til dette spørsmålet. Først og fremst må norsk straffelovgivning være i samsvar med krav i EMK/EMD og i henhold til HR praksis. OPD tiltrer også OST begrunnelse for at skyldkravet ikke er "strengere" enn at uaktsomme overtredelser rammes. OPD ser ikke at det er grunn til at skyldkravet følger skyldkravet i den aktuelle straffebestemmelsen slik Høivik foreslår i sitt alternativ 2, pkt. 7.5.7.2, b).

OPD tiltrer også OST vurderinger knyttet til spørsmålet om tilregnelighet.

2.3 Krav om tilknytning mellom lovbruddet og foretaket – "på vegne av", pkt. 7.8

OPD tiltrer Høiviks beskrivelse av vilkåret "på vegne av selskapet". OPD ser imidlertid ikke behov for å endre bestemmelsen. Dersom bestemmelsen endres må drøftelsen om bakgrunnen for endringen medtas i forarbeidene til endringsloven.

2.4 Særlig om tilknytningskravet i konsernforhold og oppdragsforhold, pkt. 7.9

OPD stiller seg positiv til Høiviks forslag om å tydeliggjøre straffansvar for morselskaper og oppdragsgiver for straffbare forhold datterselskaper og oppdragstakerforetaket har begått. OPD tiltrer Høiviks anbefalte løsning som fremgår av pkt.7.9.5.5 alternativ 3, om at det utferdiges en særskilt regel om foretaksstraff for passiv medvirkning til lovbrudd i konsernforhold og oppdragsforhold.

OPD mener for det første at det å tydeliggjøre straffansvaret i lovtekst vil ha god forebyggende effekt for de foretak som opererer som morselskaper og oppdragsgivere. Dette begrunnet med at de vil få en klar oppfordring til å besørge at datterselskap/oppdragstaker opptrer innen lovverket.

For det andre mener distriktet at lovreguleringen kan bidra til å hindre rettsprosesser med uklart utfall. OPD støtter helt ut Høyviks syn 7.9.5.5 (side 147) at spørsmålet om rekkevidden til passiv medvirkning ikke bør overlates til Høyesterett i enkelt saker. Dette vil kreve formentlig stor nedlagt arbeidsinnsats fra både politi- og påtalemyndighet og på andre siden et potensielt stort omdømmetap for foretaket som kan være vanskelig å bli kvitt selv om foretaket ender opp med ikke å bli straffet. OPD mener da at det mest hensiktsmessig å lovregulere akkurat dette medvirkningsansvaret, selv om vi mener at dagens rettstilstand også innbefatter et passivt medvirkeransvar for morselskap/oppdragsgiver.

I og med at det er passiv medvirkning som foreslås regulert etter alternativ 3, så mener OPD at det er åpenbart at også den aktive medvirkningen kan medføre straffansvar etter normalordningen som følger av straffeloven § 15, dette i tråd Høyviks synspunkter under pkt. 7.9.4.1. OPD anbefaler likevel at departementet omtaler dette særskilt om den følger forslaget til Høyvik, slik at enhver tvil rundt dette blir eliminert.

For det tredje vil distriktet særlig fremheve at lovregulering av et passivt medvirkeransvar opp mot oppdragsgivere vil ha en nyttig effekt opp mot bekjempelsen av arbeidsmarkeds kriminalitet (a-krim). Det er særlig a-krim sakene som relaterer seg til såkalte fiktiv fakturerings saker (fik-fak) vi har i tankene. I denne typen saker engasjerer oppdragsgiver en oppdragstaker, denne oppdragstakeren engasjerer en oppdragstaker igjen for det samme oppdraget, i hvert fall ser det slik ut per kontakt, faktura og pengestrøm ("på papiret"). Denne oppdragstakeren som tilslutt får oppdraget, i hvert fall slik papirene viser, tar pengene ut kontant. Politiets hypotese er at nettopp disse pengene går tilbake til en av oppdragstakerne i kjeden til å berike seg selv og/eller til å avlønne arbeidere som har utført arbeidet "svart". Ved fik fak unndras ikke bare skatter og avgifter til det offentlige, men presser ut øvrige legale aktører da de ikke klarer å konkurrere på pris. Det er særlig to sårbare bransjer for denne type kriminalitet: For det første post, pakke og budbilbransjen og for det andre bygg- og anleggsbransjen. Det kjennetegner at "hovedoppdragsgiveren" er forholdsvis store, kjente og seriøse aktører i bransjen og at trenden de senere år er at de beror virksomheten sin på mange underleverandører/ oppdragstakere i stedet for å ha dem ansatt. Trenden øker risikoen for at fik-fak oppstår hos oppdragstaker. Hva gjelder budbilbransjen vises til "Arbeidslivskriminalitet i transportbransjen" utgitt av A-krim senteret i Oslo og Akershus utgitt i oktober 2019. OPD mener at det har skjedd en ansvarsapulverisering i kraft av denne trenden og mener at en ved en lovfesting av et passivt medvirkeransvar i større grad vil gjøre det mulig å stadfeste et ansvar for "hovedoppdragsgiver". Etter distriktets syn vil det være ansvarsbetingende for "hovedoppdragsgiver" hvis de ikke kan dokumentere at de har gjennomført kontroller av sine oppdragstakere. Det bes eksplisitt fra departementet å ta stilling til hvordan de mener passivt medvirkeransvar er relevant for akkurat denne kriminalitetstypen; særlig opp mot straffebestemmelsene i skattebetalingsloven. OPD understreker at skal denne trenden noen gang snu så er vi helt avhengig av at "hovedoppdragsgiver" tar et langt større ansvar enn de gjør i dag. For å vise et konkret eksempel på hvor alvorlig og samfunnsskadelig dette er så vises det til HR-2021-987A.

2.5 Fjerning av foretaksstraffens fakultative karakter, pkt. 8 og pkt. 9.

OPD støtter ikke Høiviks forslag om å fjerne "kan" skjønnnet og erstatte det med en rettstridsreservasjon. Vi tiltrer høringsinnspillene fra OST og Øst PD på dette punktet.

2.6 Bør straffereaksjoner mot foretak standardiseres, pkt. 10.

I utredningen foreslås det at foretakets økonomi skal spille en mer dominerende rolle ved utmålingen av botens størrelse enn hva den gjør i dag. OPD er enig i dette. OPD kan imidlertid ikke tiltre noen av de to alternativene som Høivik stiller opp for en slik beregning. Sett i sammenheng med Høiviks forslag om offentliggjøring av forelegg (som OPD tiltrer – se pkt. 2.10) vil man kunne opparbeide et større erfaringsmateriale å vurdere forelegg ut fra.

Retningslinjer for utmåling av bøtestraff utover momentene i strl. § 28 og § 56 bør utarbeides på sentralt nivå i påtalemyndigheten.

2.7 Samordning med administrative sanksjoner, jf. pkt.11.13.

OPD slutter seg til forslagene og begrunnelsene om samordning med administrative sanksjoner.

2.8 Partsrepresentasjon, pkt.11.4.

OPD slutter seg til forslaget om og begrunnelsen for presisering av hvem som representerer foretaket, pkt.11.4.

2.9 Ikke selvinkrimineringsvern for foretak, pkt.11.5.

OPD slutter seg til forslaget om og begrunnelsen for at foretak ikke skal ha selvinkrimineringsvern, pkt.11.5.4.3.

2.10 Betydningen av foretakets selvrapportering, pkt.12.

OPD slutter seg til forslagene og begrunnelsene om betydningen av foretakets selvrapportering.

2.11 Offentliggjøring av forelegg og henleggelsesbeslutninger mot foretak, pkt.13.3.

OPD slutter seg til forslaget om og begrunnelsen for offentliggjøring av rettskraftige forelegg gitt til foretak, pkt. 13. Det er viktig med en ensartet straffeutmåling også overfor foretak. Publisering, for eksempel på Lovdata, vil være et viktig steg for å sikre dette. Det vil også gi bidra til straffens preventive virkning.

OPD er av den oppfatning at det vil være mest hensiktsmessig om rettskraftige forelegg til foretak publiseres på Lovdata. Det er plattformen for avgjørelser fra domstolene og mange tilsynsorgan, eks Statens sivilrettsforvaltning, Erstatningsnemda for voldsofre og Statens helsepersonellnemd. Det vil være tungvindt dersom vedtatte forelegg mot foretak skal

publiseres på en egen plattform. Antakelig bør politiets saksbehandlingssystemer også tillate at andre tilbydere av rettslige informasjonssystemer automatisk får tilsendt disse foreleggene.

2.12 Presisering av at korrupsjonen har et korrupt formål, pkt.19.4.

OPD er sterkt imot Høviks forslag i utredningens pkt.19.4 om å legge til et krav om korrupt formål (påvirkningsformål) i strl. § 387. Etter vårt syn vil et slikt tilleggsvilkår vanskeliggjøre bevisførsel i korrupsjonssaker. En påpeker, som OST i sitt høringsvar, at det finnes lite eller ingen rettspraksis på at man blir domfelt for korrupsjon dersom man må se helt bort fra at det foreligger et påvirkningsmoment.

2.13 Kriminalisere grov uaktsom medvirkning til korrupsjon, pkt. 19.9.3.

OPD tiltrer Høviks forslag om å kriminalisere grovt uaktsom medvirkning til korrupsjon. Vi viser til vårt pkt. 2.3 om tilknytningskrav i konsernforhold og oppdragsforhold hvor dette er særlig viktig. Ettersom strafferammen bare er ett år for grovt uaktsom medvirkning til simpel korrupsjon og to år for grovt uaktsom medvirkning til grov korrupsjon foreslås en særlig foreldelsesregel tilsvarende strl. § 381 om skattesvik.

2.14 Begrense bestemmelsen om påvirkningshandel til påvirkning av offentligrettslige beslutninger, pkt. 20.3.

OPD mener det er unødvendig å begrense bestemmelsens anvendelsesområde, og tiltrer ØPD sine vurderinger om dette. Påvirkning kan falle utenfor korrupsjonsbestemmelsen og bør i de tilfelle fanges opp av forbudet mot påvirkningshandel, også om virksomheten som påvirkes er privat.

2.15 Forslag om å innføre regulatoriske krav til antikorrupsjonsarbeid, pkt. 21 og 25.

OPD støtter som utgangspunkt Høviks forslag om å innføre regulatoriske krav til antikorrupsjonsarbeid. Reguleringen bør også omfatte store offentlige virksomheter og må som Høvik foreslår, ledsages av et kompetent tilsyn. Regulering av antikorrupsjonsarbeid vil ha en god forebyggende effekt.

Vennlig hilsen

Cecilie Lilaas-Skari
Visepolitimester